

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Мельничук Т.П.

аспірант,

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

ПИТАННЯ ПОДІЛУ ПРИНЦИПІВ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ НА КОНСТИТУЦІЙНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ

Значимість професійної державної служби в Україні пов'язується з її високою роллю у реалізації функцій держави, державних органів, усього державного механізму. Для успішної та ефективної реалізації цілей і завдань професійної державної служби вона повинна будуватися на відповідних принципах, прийнятих у європейських країнах. Запровадження якісно нової професійної державної служби повинно починатися з науково-теоретичного обґрунтування та, – у подальшому, – законодавчого визначення її правових принципів, основних засад організації й функціонування, які характеризують професійну державну службу як цілісний системний правовий інститут.

Дослідження вітчизняного та зарубіжного досвіду дає підстави вказати, що першою ознакою, за якою може відбуватися систематизація принципів професійної державної служби, є врахування загальних особливостей, властивих усій системі державної служби. Такі особливості звичайно визначаються конституціями (писаними чи неписаними).

Аналізуючи законодавство Великобританії, Франції, Німеччини, Італії, Польщі, Г. І. Леліков до загальних конституційних принципів державної служби відносить: принципи верховенства конституції і законів над іншими нормативними актами, посадовими інструкціями при виконанні службовцями посадових обов'язків та забезпечення їх прав; принцип пріоритету прав і свобод людини і громадянина, їх безпосередньої дії, що зобов'язує державних службовців визнавати, дотримуватись і захищати права і свободи людини і громадянина; принцип рівного доступу громадян до державної служби тощо [2, с. 9-10].

Конституційні принципи державної служби знайшли своє відображення у статтях Конституції України: ст. 3 – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; ст. 8 – принцип верховенства права; ст. 19 – принцип законності; ст. 35 – право на свободу світогляду і віросповідання, ст. 36 – право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації – принцип політичної і релігійної нейтральності тощо.

Організаційно-правовими принципами професійної державної служби є принципи, закріплені у галузевому законодавстві, зокрема, у законах про державну (публічну, цивільну) службу.

Так, В. Я. Малиновський до організаційно-правових (організаційно-функціональних) принципів відносить: єдність системи державної служби; політичну нейтральність державної служби; рівність доступу до державної служби; ієрархічність системи державної служби; уніфікованість державної служби; стабільність інституту державної служби; ефективність державної служби; систему заслуг [3, с. 24].

У нашій державі довгий час діяв Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723-XII (Закон втратив чинність на підставі Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII, крім статті 37, що застосовується до осіб, зазначених у пунктах 10 і 12 розділу XI Закону № 889-VIII). Відповідно до ст. 3 цього Закону державна служба ґрунтувалась на таких основних принципах: служіння народу України; демократизму і законності; гуманізму і соціальної справедливості; пріоритету прав людини і громадянина; професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни; дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування; дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян [5].

У ст. 3 Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року № 4050-VI (на сьогодні Закон втратив чинність на підставі Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII) принципами державної служби вже було визначено наступні: верховенство права; патріотизм та служіння Українському народу; законність; рівний доступ до державної служби; професіоналізм; добросовісність; політична неупередженість; прозорість діяльності; персональна відповідальність державного службовця [6].

Отже, принципи були майже повністю змінені, спільними для обох законів були лише такі як дотримання прав, законність, персональна відповідальність, професіоналізм, служіння народу.

Нині чинний Закон України «Про державну службу» проголошує наступні принципи професійної державної служби: верховенство права, законність, професіоналізм, патріотизм, добросовісність, ефективність, забезпечення рівного доступу до державної служби, політична неупередженість, прозорість, стабільність [4].

З аналізу видно, що чинний Закон України «Про державну службу» в основному дублює положення Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року, додаючи такі принципи як ефективності, забезпечення рівного доступу до державної служби та стабільності.

До позитивів чинного Закон України «Про державну службу» можна віднести те, що він не просто перераховує принципи, але й розкриває їх зміст. Наприклад, принцип професіоналізму передбачає компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання посадових обов'язків, постійне підвищення державним службовцем рівня своєї професійної компетентності, вільне володіння

державною мовою і, за потреби, регіональною мовою або мовою національних меншин, визначеною відповідно до закону. Варто зазначити, що принцип професіоналізму, поряд з принципом законності – два принципи, які були прописані у всіх трьох законах «Про державну службу».

Деякі дослідники, зокрема, О. Д. Лазор та О. Я. Лазор, окремо розрізняють організаційні та функціональні (спеціальні, специфічні) принципи. До того ж, в організаційних принципах автори виділяють їх різновиди принципів: організаційно-процесуальні, організаційно-технологічні, організаційно-розпорядчі залежно від напрямку діяльності, цілі як організації загалом, так і державних службовців зокрема. Щодо функціональних принципів автори вважають, що особливості державної служби в апараті органів прокуратури, судах, дипломатичної служби, митного контролю, служби безпеки, внутрішніх справ, податкової служби тощо визначаються спеціальними законами про ці органи і відповідно знаходять свій прояв у принципах, що складають третю групу – функціональних принципів [1, с. 44].

Дійсно, у літературі окремо виділяють принципи діяльності органів державної податкової служби, принципи служби в органах внутрішніх справ, принципи військової (мілітаризованої) служби та інші. Але такий погляд є скоріше уточнюючим, конкретизуючи основну класифікацію принципів професійної державної служби на два основних види: конституційні і організаційно-правові.

Отже, принципи (засади) державної служби можна визначити як основоположні ідеї, настанови, концепції, центральні поняття, які пронизують систему професійної державної служби, які пов'язані між собою і визначають мету, завдання та основні напрямки їх реалізації, функції державної служби, її організаційно-правові основи, статус основних її суб'єктів – державних службовців. Найбільш оптимальною можна вважати класифікацію принципів професійної державної служби на конституційні та організаційно-правові.

Список використаних джерел:

1. Лазор О. Д., Лазор О. Я. Державна служба в Україні : навч. посіб. К. : Дакор, КНТ, 2006. 472 с.
2. Леліков Г. І. Організаційно-правові засади формування і функціонування державної служби в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х., 1999. 20 с.
3. Малиновський В. Я. Державна служба : теорія і практика : навч. посіб. К. : Атіка, 2003. 160 с.
4. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.
5. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 52. Ст. 490. (Закон втратив чинність на підставі Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII, крім статті 37, що застосовується до осіб, зазначених у пунктах 10 і 12 розділу XI Закону № 889-VIII).
6. Про державну службу : Закон України від 17 листопада 2011 року № 4050-VI // Офіційний вісник України. 2012. № 4. Ст. 115. (Закон втратив чинність на підставі Закону України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII).